

Remissversion 2023-0x-xx

Tillsammans mot ett hållbart Gävleborg 2030

**Åtgärdsprogram för miljömålen
i Gävleborgs län 2023–2030**

Länsstyrelsen
Gävleborg

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
1. Inledning	10
1.1 Varför ett åtgärdsprogram för miljömålen?	10
1.3 Syftet med detta åtgärdsprogram: bygg vidare och växla upp.....	13
1.4 Åtgärdsprogrammets koppling till andra relevanta strategier och handlingsplaner	14
1.5 Så har Åtgärdsprogrammet tagits fram	14
2. Åtgärdsprogrammets byggstenar	16
2.1 Tillståndet i miljön är kunskapsunderlaget	17
2.2 Gapanalys pekar ut de största utmaningarna och vägleder inriktningen	18
2.3 Fyra områden prioriteras utifrån gapanalysen.....	25
2.4 Regionala målbilder visar vägen.....	26
2.5 Fyra tvärperspektiv genomsyrar åtgärdsprogrammet.....	26
2.6 Åtgärder formuleras utifrån ett antal kriterier	26
2.7 Programperiod till 2030 möjliggör kontinuitet, måluppfyllelse och revidering vid behov	28
2.8 Kartläggning mot Agenda 2030 fångar upp synergier och potentiella målkonflikter	28
2.9 Detaljerat underlag beskriver åtgärderna	29
3. Genomförande av åtgärdsprogrammet	30
3.1 Huvudaktörer	30
3.2 Medaktörer	30
3.3 Civilsamhälle och allmänhet	31
3.4 Finansiering	31
3.5 Tvärperspektivens genomsyrande	31
3.6 Länsstyrelsens roll under programperioden	32
4. Temaområden	34
4.1 Energi och klimat	34
4.2 Vatten	37
4.3 Biologisk mångfald, ekosystemtjänster & friluftsliv	40
4.4 Giftfritt & cirkulärt samhälle	44
5. Övergripande styrning och samverkan	46

Förord

Skrivs senare av Landshövdingen.

Sammanfattning

Åtgärdsprogrammet för miljömålen i Gävleborg 2023-2030 – Tillsammans mot ett hållbart Gävleborg 2030 – består av fem kapitel och därtill bilagor. Kapitel 1 tar upp vad ett åtgärdsprogram är och hur åtgärdsprogrammet tagits fram. Kapitel 2 redogör för kunskap om miljö tillståndet, gapet till att nå miljömålen och viktiga utgångspunkter för åtgärdsprogrammets prioriteringar. Kapitel 3 tar upp vilka aktörer som behöver medverka för åtgärdsprogrammets genomförande. Kapitel 4-5, åtgärdsprogrammets mest centrala del, redovisar åtgärdsprogrammets förslag till åtgärder indelade i temana: energi & klimat, vatten, biologisk mångfald, ekosystem & friluftsliv och giftfritt & cirkulärt samhälle samt åtgärder med fokus på styrning och tvärperspektiv. I bilaga 1 beskrivs varje åtgärd mer detaljerat och i bilaga 2–3 listas nationella underlag och organisationer som medverkat i framtagandet av remissversionen av åtgärdsprogrammet.

De 16 miljö kvalitetsmålen och generationsmålet är fastställda i riksdagen och utgör den miljömässiga delen av hållbar utveckling. Alla behöver bidra om miljömålen ska kunna nås. Regionalt har länsstyrelsen uppdraget att samordna arbetet med miljömålen och i detta ingår att i bred samverkan utarbeta regionala åtgärdsprogram för miljömålen. Föreliggande remiss avser ett nytt sådant åtgärdsprogram för Gävleborg. Det har utarbetats under en process där dialog skett med ett flertal aktörer i länet.

Syftet med åtgärdsprogrammet är att bygga vidare på befintligt och växla upp miljöarbetet i länet. Detta görs genom att åtgärdsprogrammet:

- Fokuserar på utifrån en gapanalys **fyra prioriterade områden** – energi och klimat; vatten; biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv; och giftfritt och cirkulärt samhälle.
- Genomsyras av **fyra tvärperspektiv** – samhällsplanering, klimatanpassning, konsumtion och kulturmiljö.
- Vägleds av regionala målbilder för de prioriterade områdena, framtagna i samverkan.
- **Identifierar och prioriterar åtgärder** som kan ha stor effekt på gapet för de prioriterade områden och möjligheten att nå framtagna målbilder.
- **Bidrar med en övergripande struktur** i arbetet kopplat till miljön. Kopplar an till för miljömålen andra relevanta regionala strategier och handlingsplaner.
- Främjar genomförandet av berörda regionala uppdrag, processer och styrdokument.
- Skapar en **plattform för ökad samordning och samverkan** i länet.
- **Lyfter synergier och målkonflikter** kopplat till social och ekonomisk hållbarhet.

För att genomföra det regionala åtgärdsprogrammet krävs engagemang hos ett flertal aktörer i hela Gävleborg: kommuner, näringsliv, Länsstyrelsen, Region Gävleborg med flera. För varje åtgärd identifieras huvudaktörer och medaktörer

för genomförandet. Åtgärderna kommer att följas upp i det länsstyrelsegemensamma IT-verktyget Åtgärdswebb för miljömålen. Liksom i tidigare åtgärdsprogram planeras någon form av överenskommelser med medverkande aktörer, något Länsstyrelsen kommer att återkomma om.

De 47 åtgärderna i programmet listas här nedan indelat i de olika temana. I åtgärdsprogrammet listas också andra regionala strategier och handlingsplaner som bidrar till genomförandet av miljömålen inom de olika temana.

Tema Energi och klimat:

Övergripande

- Åtgärd EK.1.1: Klimatomställningen genomsyrar verksamhet på ledningsnivå. Huvudaktör: Länsstyrelsen och Region Gävleborg.
- Åtgärd EK.1.2: Offentliga organisationer går före och är fossilfria 2025. Huvudaktör: Länsstyrelsen, Region Gävleborg, kommuner.
- Åtgärd EK.1.3: Energi- och klimatstrategi för Gävleborg 2020–2030 antas lokalt. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd EK.1.4: Färdplaner för det regionala näringslivet. Huvudaktör: Näringslivets branschorganisationer.
- Åtgärd EK.1.5: Energi- och klimataspekter integreras i samhällsplaneringen och planprocesser. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd EK.1.6: Ökad förnybar elproduktion. Huvudaktör: Kommuner, Region Gävleborg.

Fossilfritt och effektivt transportsystem

- Åtgärd EK.2.1: Hållbar och fossilfri godstransportregion. Huvudaktör: Region Gävleborg.
- Åtgärd EK.2.2: Säkerställ att invånare kan resa fossilfritt och transporteffektivt. Huvudaktör: Kommuner, Region Gävleborg, kollektivtrafikens aktörer.
- Åtgärd EK.2.3: Säkra fossilfri, tillgänglig och attraktiv kollektivtrafik. Huvudaktör: Region Gävleborg, X-trafik.

Klimatsmart och energieffektivt byggande och förvaltning av fastigheter

- Åtgärd EK.3.1: Minska energianvändning och klimatbelastning för ny bebyggelse. Huvudaktör: Kommuner, fastighetsbolag, byggherrar.
- Åtgärd EK.3.2: Minska energianvändningen i befintliga byggnader samtidigt som kulturmiljöer bevaras. Huvudaktör: Kommuner, fastighetsbolag, byggherrar.

Hållbar konsumtion

- Åtgärd EK.4.1: Hållbar konsumtion som norm i offentlig sektor. Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Region Gävleborg.
- Åtgärd EK.4.2: Förbättra förutsättningarna för lokalproducerad mat med låga utsläpp. Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Region Gävleborg, LRF.

Cirkulär och biobaserad industri

- Åtgärd EK.5.1: Energieffektiv och fossilfri industri. Huvudaktör: Industrier, företag.
- Åtgärd EK.5.2: Cirkulära flöden i industrin. Huvudaktör: Industrier/företag.

Fossilfritt jord- och skogsbruk som långsiktigt binder kol i mark och produkter

- Åtgärd EK.6.1: Minska fossila utsläpp från arbetsmaskiner och processer i jordbruket. Huvudaktör: LRF, Länsstyrelsen.
- Åtgärd EK.6.2: Minska fossila utsläpp från arbetsmaskiner och processer i skogsbruket. Huvudaktör: Skogsstyrelsen, Skogsindustrier.
- Åtgärd EK.6.3: Öka inbindningen av kol i jordbruksmark. Huvudaktör: LRF, Länsstyrelsen.
- Åtgärd EK.6.4: Öka inbindningen av kol i skogsmark. Huvudaktör: Skogsstyrelsen.

Tema Vatten:

Övergripande

- Åtgärd V.1.1: Kunskapsuppbyggnad och informationsspridning. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner.
- Åtgärd V.1.2: Sammanställning av åtgärder från andra styrdokument. Huvudaktör: Länsstyrelsen.
- Åtgärd V.1.3: Klimatanpassa dagvattenhantering och öka beredskap för extrema skyfall. Huvudaktör: Kommuner.

Sjöar och vattendrag

- Åtgärd V.2.1: Återställande av den fysiska miljön i sjöar och vatten. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner, Trafikverket.
- Åtgärd V.2.2: Skydda ekologiskt värdefulla sjöar och vattendrag. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner, Skogsstyrelsen.
- Åtgärd V.2.3: Bevara länets flodpärlmusslor. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner.
- Åtgärd V.2.4: Minska övergödning från jord- och skogsbruk. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner, Skogsstyrelsen, LRF.

Kustvatten

- Åtgärd V.3.1: Utöka areal av marin skyddad natur. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner.
- Åtgärd V.3.2: Värna grunda havsvikar. Huvudaktör: Länsstyrelsen, kommuner.
- Åtgärd V.3.3: Genomför kommunal kust- och havsplanering. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd V.3.4: Miljöanpassa fritidsbåtsanvändningen. Huvudaktör: Kommuner.

- Åtgärd V.3.5: Underlätta tömning av svartvatten och avfall från sjöfarten i hamnar. Huvudaktör: Kommuner.

Grundvatten

- Åtgärd V.4.1: Minimera användning av naturgrus. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd V.4.2: Ta fram planeringsunderlag för vattenförsörjning i enlighet med Gävleborgs regionala vattenförsörjningsplan. Huvudaktör: Kommuner och VA-huvudmän.
- Åtgärd V.4.3: Öka kunskap om utströmmande grundvatten och grundvattenberoende ekosystem. Huvudaktör: Länsstyrelsen.

Tema Biologisk mångfald, ekosystemtjänster & friluftsliv:

- Åtgärd BEF.1. Öka takten i bevarandet av länets skyddsvärda skogar. Huvudaktör: Skogsbolag, privata markägare, Svenska kyrkan, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen, kommuner.
- Åtgärd BEF.2. Öka takten i arbetet med ekosystemtjänster. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd BEF.3. Basera översikts- och detaljplanering på underlag och strategier kopplade till biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd BEF.4. Motverka spridning av invasiva främmande arter. Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Tullverket, markägare.
- Åtgärd BEF.5. Samverka mellan odlingslandskapets aktörer för att bevara och restaurera värdefulla ängs- och betesmarker i Gävleborgs län. Huvudaktör: Länsstyrelsen.
- Åtgärd BEF.6. Stärka tillgången till vardagsnära naturområden för friluftsliv. Huvudaktör: Kommuner.
- Åtgärd BEF.7. Öka variationen i skogslandskapet. Huvudaktör: Skogsbolag, privata markägare, samtliga stora skogsägare, kommuner.
- Åtgärd BEF.8. Stärka våtmarkernas funktioner och öka våtmarksarealen. Huvudaktör: Kommuner, Länsstyrelsen, stora markägare, lantbruksföretag samt Hushållningssällskapet, Skogsstyrelsen.

Tema Giftfritt & cirkulärt samhälle:

- Åtgärd GC.1: Insatser för beteendeförändring. Huvudaktör: Länsstyrelsen.
- Åtgärd GC.2: Insatser för kartläggning och uppföljning. Huvudaktör: Länsstyrelsen.

Tema Övergripande styrning och samverkan:

- Åtgärd ÖS.1: Miljömålsarbetet är förankrat och prioriterat bland ledningarna hos åtgärdsprogrammets samtliga huvudaktörer. Huvudaktör: Länsstyrelsen och Region Gävleborg.

- Åtgärd ÖS2: Strukturer och hjälp med att genomföra åtgärdsprogrammet, effektivisera miljömålsarbetet och i förlängningen höja ambitionen i miljöarbetet hos länets aktörer. Huvudaktör: Länsstyrelsen.
- Åtgärd ÖS.3: Åtgärdsprogrammet vägleder aktivt samtlig relevant myndighetsutövning. Huvudaktör: Länsstyrelsen.

1. Inledning

1.1 Varför ett åtgärdsprogram för miljömålen?

Nationella och internationella mål och uppdrag

Den 28 april 1999 fastställde Sveriges riksdag 15 miljökvalitetsmål (här kallade miljömålen), som senare utökades till 16 mål, samt ett generationsmål.

Generationsmålet slår fast att det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Miljömålen, inklusive dess etappmål, preciseringar och indikatorer finns till för att det övergripande målet ska kunna nås. Sverige var unikt tidigt ute med ett så ambitiöst ramverk för miljöpolitiken. Arbetet för att nå målen sker på alla nivåer i samhället, från lokalt till nationellt. På sverigesmiljomal.se finns

Generationsmålet och miljömålen, inklusive preciseringar, etappmål och indikatorer beskrivna.

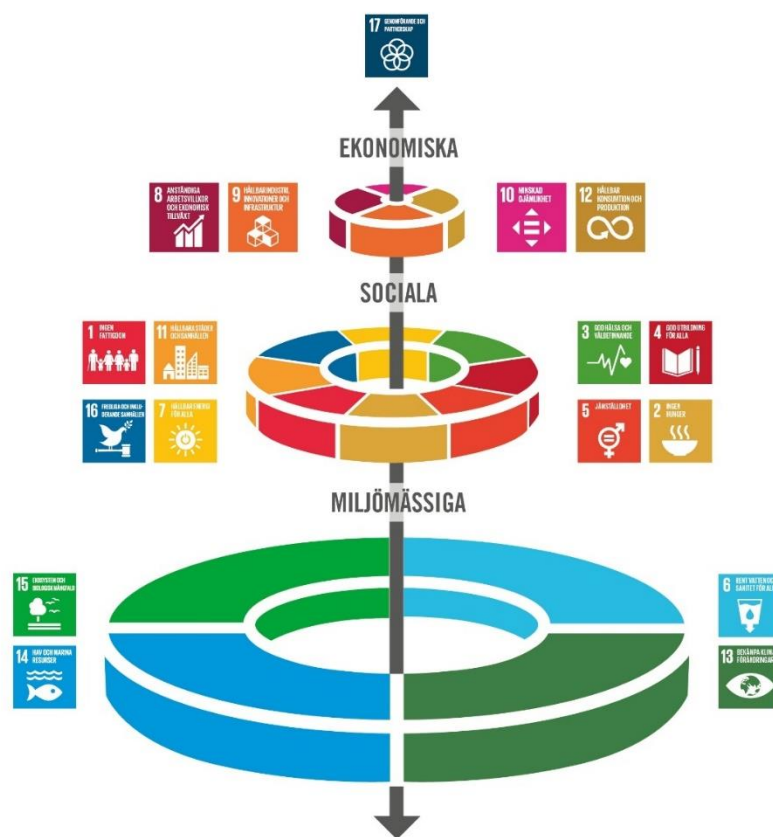
Figur 1 Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen.

Figur 2 De globala målen för hållbar utveckling.

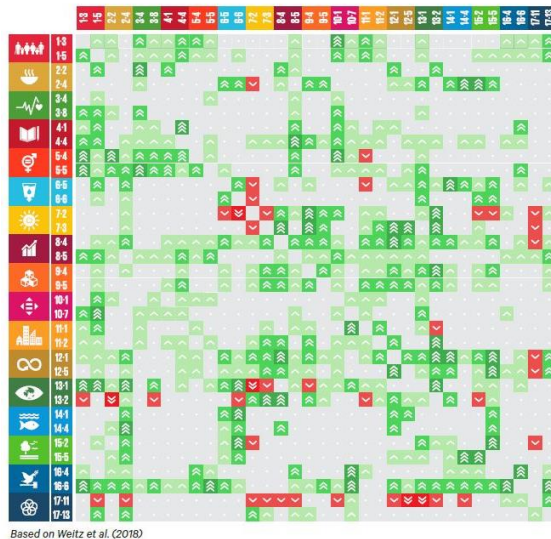
Hösten 2015 antog världens länder i FN gemensamt en agenda för hållbar utveckling, Agenda 2030, bestående av 17 globala mål för hållbar utveckling och till dessa delmål. I och med agendan har det globalt slagits fast att de tre

hållbarhetsdimensionerna – miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet – är odelbara och att alla behöver uppfyllas för att en åtgärd eller ett beslut ska vara långsiktigt hållbart. Samtidigt görs det tydligt att den ekologiska dimensionen är ramen inom vilken samhället och ekonomin ryms (se figur 3).

Figur 3 Illustration: Jerker Lokrantz/Azote. Källa: Azote Images for Stockholm Resilience Centre. Illustrationen är baserad på Stockholm Resilience Centres ikonbild "The wedding cake" utvecklad av Carl Folke et al.

I Sverige utgör miljömålssystemet den ekologiska dimensionen av Agenda 2030. På så sätt kopplar nu miljömålen tydligt an till såväl det internationella arbetet för hållbar utveckling som till sociala och ekonomiska frågor. Varje åtgärd som görs för miljön ska också gynna en långsiktigt social och ekonomisk hållbar utveckling där så är relevant. Och tvärt om där så är relevant. Detta medför komplexitet, och kräver nya sätt att tänka, prioritera och fatta beslut. Men det utgör också en ny, unik möjlighet för aktörer i hela samhället att genom detta holistiska synsätt bidra till synergieffekter mellan de tre dimensionerna av hållbar utveckling. Figur 4 visar en kartläggning av hur delmål inom de olika hållbarhetsmålen generellt interagerar med varandra, från positivt (mörkgrönt) till negativt (mörkrött), gjord av forskare vid Stockholm Environment Institute. I den syns att synergierna mellan målen är långt fler än konflikterna.

Figur 4 Weitz et al. (2019)

Länsstyrelserna har som regionala miljömyndigheter en övergripande och samordnande roll i Sveriges miljömålsarbete, och ska samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet. I uppdraget ingår att utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram för att generationsmålet och miljömålen ska kunna nås. Detta regionala åtgärdsprogram ska gälla för perioden 2023-2030. Programmet har fyra temaområden – Energi och klimat, Vatten, Biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv, samt Giftfritt och cirkulärt samhälle. Därtill finns ett tema med mer övergripande åtgärder. Det genomsyras också av fyra tvärperspektiv – klimatanpassning, samhällsbyggnad, konsumtion och kulturmiljö. Programmet ska gynna samverkan mellan länets aktörer och bör bidra positivt till de två övriga hållbarhetsdimensionerna – social och ekonomisk hållbarhet.

1.2 Tillståndet i miljön

I januari 2023 lämnade Naturvårdsverket den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen till regeringen där det bedöms om miljökvalitetsmålen kan nås till 2030 och där också utvecklingen i miljö (trenden) bedöms.

Trots att miljömålen funnits på plats under lång tid nås nästan inga av dem ännu. Endast målet Skyddande Ozonskikt bedöms uppnås till 2030. Målet Giftfri miljö, Frisk luft och Säker strålmiljö bedöms nära att nås. Övriga mål bedöms inte kunna nås till 2030.

Naturvårdsverket bedömer utvecklingen i miljön nationellt som positiv för två av målen (Frisk Luft och Bara naturlig Förurning). För tio av målen är utvecklingen neutral (Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap och God bebyggd miljö). Det innebär att det inte går att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Det kan bero på att under de senaste åren inte har skett något av betydelse – varken positivt eller negativt – eller att positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet tar ut varandra. För fyra av målen är utvecklingen negativ (Begränsad klimatpåverkan, Levande Skogar, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt och djurliv). Naturvårdsverket gör bedömningen att

åtgärder för att begränsa klimatpåverkan och främja biologisk mångfald bör vara av överordnad prioritet.

Länsstyrelsen följer årligen upp miljömålen på regional nivå och redovisar miljöarbetet i länet. 2022 års regionala uppföljning visar att målen Frisk luft och Grundvatten av god kvalitet ser ut att nås 2030. För övriga mål behövs ytterligare åtgärder sättas in om de ska kunna nås. För de flesta mål är bedömningen att utvecklingen är neutral. Inget mål uppvisar positiv utveckling i länet och för fyra mål (Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt och djurliv) bedöms utvecklingen vara negativ.

1.3 Syftet med detta åtgärdsprogram: bygg vidare och växla upp

Den regionala uppföljningen av miljömålen i Gävleborg visar att det görs många åtgärder i länet som bidrar till att miljömålen ska nås, såväl av enskilda aktörer som i samverkan mellan myndigheter, kommuner, näringsliv och civilsamhället. Men den visar också att ytterligare krafttag behövs för att vi ska ha en god miljö i länet med en rik biologisk mångfald. Det finns ett gap mellan vad som behöver göras och vad som görs. Syftet med detta åtgärdsprogram för miljömålen till 2030 är att adressera detta gap genom att bygga vidare och växla upp arbetet i länet. Detta görs genom att åtgärdsprogrammet:

- Fokuserar på fyra utifrån gapanalysen prioriterade områden – energi och klimat; vatten; biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv; och giftfritt och cirkulärt samhälle.
- Genomsyras av fyra utifrån tvärssektoriell analys viktiga tvärperspektiv – samhällsplanering, klimatanpassning, konsumtion och kulturmiljö.
- Vägleds av regionala målbilder för de prioriterade områdena, framtagna i samverkan.
- Identifierar och prioriterar åtgärder som kan ha stor effekt på gapet för de prioriterade områden och möjligheten att nå de framtagna målbilderna.
- Bidrar med en övergripande struktur i arbetet kopplat till miljön genom att tydligt koppla an till andra för miljömålen relevanta regionala strategier och handlingsplaner och bygga vidare på åtgärder som genomförs inom ramen för dessa.
- Därigenom främjar genomförandet av berörda regionala uppdrag, processer och styrdokument som har bäring på miljömålen.
- Skapar – genom sin framtagandeprocess, sitt genomförande och sin uppföljning – en plattform för ökad samordning och samverkan kring miljöarbetet i länet.
- Lyfter synergier och identifierar målkonflikter kopplat de två andra dimensionerna av Agenda 2030, social och ekonomisk hållbarhet.

Genom att åtgärdsprogrammet utvecklats och genomförs regionalt i samverkan, med bred förankring i länet, finns det en förhoppning om att det kan fungera som ett underlag i kommuners och andra aktörers miljöarbete, samt bidra till

att miljömålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala utvecklingsarbetet.

1.4 Åtgärdsprogrammets koppling till andra relevanta strategier och handlingsplaner

Att nå miljömålen är ett gemensamt ansvar för hela samhället, och alla aktörer har betydelsefulla uppgifter i arbetet med att nå målen. Därför ska åtgärdsprogrammet samspela med andra regionala och lokala mål, planer, program och strategier som exempelvis Region Gävleborgs regionala utvecklingsstrategi. Därigenom förstärker strategierna varandra och främjar varandras genomförande. Genom att bygga på och växla upp det goda arbete som redan görs tar vi större kliv mot att nå miljömålen. Figur 5 visar vilka regionala strategier och handlingsplaner som är relevanta för varje temaområde. Vilka nationella strategier och handlingsplaner som är direkt relevanta för de olika temaområdena återfinns i Bilaga 2.

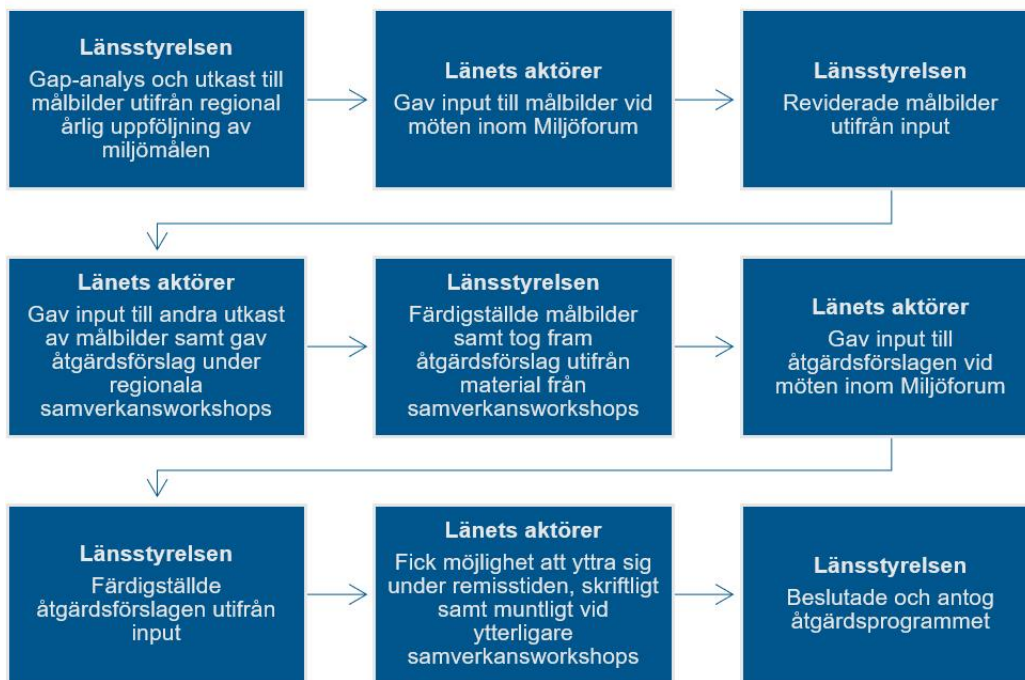
Temaområde	Relevant regional strategi eller handlingsplan	Dokumentägare
<i>Energi och klimat</i>	Regional utvecklingsstrategi Gävleborg	Region Gävleborg
	Energi och klimatstrategi Gävleborg 2020–2030	Länsstyrelsen Gävleborg
	Fossilfritt Gävleborg 2030	Region Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Regional handlingsplan för klimatanpassning	Länsstyrelsen Gävleborg
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Strategi för industriell omvandling i norra mellansverige	Region Gävleborg, Region Dalarna, Region Värmland
	Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg
<i>Vatten</i>	Handlingsplan för grön infrastruktur	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Vattenförvaltningsåtgärder för Gävleborgs länsstyrelse (VÅG)	Länsstyrelsen Gävleborg
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Plan för marint områdesskydd i Bottniska viken—regionala mål och prioriteringar	Länsstyrelsen Norrbotten, Västerbotten,

	Västernorrland, Gävleborg, Uppsala	
Regional Vattenförsörjningsplan för Gävleborgs län	Länsstyrelsen Gävleborg	
Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen	
Handlingsprogram för naturskydd av sjöar och vattendrag – utvärdering och förslag till fortsatta åtgärder	Länsstyrelsen Gävleborg	
Myrskyddsplan för Sverige – Objekt i Gävleborgs län	Naturvårdsverket	
Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg	
<i>Biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv</i>	Energi och klimatstrategi Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg
	Handlingsplan för grön infrastruktur	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Strategi för formellt skydd av skog Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Bottenhavets vattendistrikt.	Vattenmyndigheten Bottenhavet
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Myrskyddsplan för Sverige – Objekt i Gävleborgs län	Naturvårdsverket
	Friluftslivsmålen	Naturvårdsverket
	Åtgärdsprogram för hotade arter	Länsstyrelsen Gävleborg
	Invasiva främmande arter	Länsstyrelsen Gävleborg
	Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg
<i>Giftrikt och cirkulärt samhälle</i>	Regional utvecklingsstrategi Gävleborg	Region Gävleborg
	Energi och klimatstrategi Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg
	Strategi för hållbar plastanvändning	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Förorenade områden i Gävleborgs län. Regionalt program för efterbehandling 2021-2023	Länsstyrelsen Gävleborg
	Åtgärdsprogram Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg

Figur 5 Sammanställning av regionala strategier och handlingsplaner som åtgärdsprogrammet bygger vidare på.

1.5 Så har Åtgärdsprogrammet tagits fram

Åtgärdsprogrammet har tagits fram av Länsstyrelsen Gävleborg i bred samverkan med länets aktörer. Det har varit en iterativ process där handläggare och samordnare på Länsstyrelsen har, i flera steg, tagit fram underlag till målbilder och åtgärdsförslag som länets aktörer på olika sätt fått ge inspel till. Figur 6 beskriver den iterativa processen.

Figur 6 Beskrivning av hur åtgärdsprogrammet tagits fram.

2. Åtgärdsprogrammets byggstenar

2.1 Tillståndet i miljön är kunskapsunderlaget

Det har inte skett några större förändringar i miljötillståndet i länet under de senaste åren. Trots ett omfattande miljöarbete inom olika samhällssektorer är det långt till att nå de flesta av målen. En förklaring är att flera stora miljöproblem kopplar till långsamma processer i miljön och kräver konsekventa åtgärder under lång tid för att lösas. En annan är att det fortsatt sker åtgärder som skadar miljön, som motverkar de goda insatserna. För vissa mål är den negativa påverkan större än den positiva. Figur 7 sammanfattar 2021 års regionala uppföljning av miljömålen. Vid uppföljningen 2022 ändrades inga av dessa bedömningar.

Den glesa befolkningstätheten och förekomsten av tung industri ger ett utmanande läge för utsläppsminskningar. Skogslandskapet har nyttjats intensivt under lång tid, vilket gett ett fragmenterat landskap med ont om gammal skog och andra viktiga livsmiljöer för hotade arter. Vattenmiljöer och våtmarker har också påverkats av mänsklig aktivitet med negativa effekter på miljön. I jordbrukslandskapet är i stället upphörd hävd med igenväxning som resultat en av de stora utmaningarna.

Ur andra aspekter har länet ett bättre utgångsläge. God tillgång på naturresurser och gles befolkningstäthet ger ett fördelaktigt läge för länet sett till vissa miljömål. Luftkvaliteten är generellt god, grundvattentillgången likaså och med några få undantag är även kvaliteten på grundvattnet god.

En utmaning som berör flera mål är bristande kunskapsunderlag om förekomsten av miljövärden, kulturvärden och sociala värden. Det bidrar till att befintliga värden fortsatt skadas. Otillräckliga styrmedel och incitament är ytterligare en generell utmaning.

Tillståndet i miljön i länet är kunskapsunderlaget utifrån vilket vidare byggstenar i åtgärdsprogrammet arbetats fram.

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej)	Utvecklingen i miljön (trendpil)
Begränsad klimatpåverkan	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Frisk luft		
Bara naturlig försurning		
Giffri miljö		
Skyddande ozonskikt	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Säker strålmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Ingen övergödning		
Levande sjöar och vattendrag		
Grundvatten av god kvalitet		
Hav i balans samt levande kust och skärgård		
Myllrande våtmarker		
Levande skogar		
Ett rikt odlingslandskap		
Storslagen fjällmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
God bebyggd miljö		
Ett rikt växt- och djurliv		

Figur 7 Bedömningar om miljömålen nås till 2030 i Gävleborgs län.

2.2 Gapanalys pekar ut de största utmaningarna och vägleder inriktningen

Utifrån den årliga regionala uppföljningen 2021 gjordes en gapanalys för att få syn på de största utmaningarna kopplat till tillståndet i miljön i länet och för att vägleda inriktningen för åtgärdsprogrammet. Nedan sammanfattas gapanalysen för respektive miljömål som åtgärdsprogrammets fyra temaområden valts ut utifrån.

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Myllrande våtmarker	Nej	Negativ	<p>Utdikning och igenväxning största hotet mot våtmarkerna i länet</p> <p>Återstår att skydda 1 267 ha i Myrskyddsplanen. Det behövs också nyanläggning och restaurering av våtmarker</p> <p>Behov av bättre tillsyn över aktiviteter inom stadsplanering och vägbyggande</p> <p>Körskador i skogsbruket behöver minska och timmerupplag i utströmningsområden ger negativ påverkan</p> <p>Behövs mer kunskap om hur våtmarkernas funktioner och ekosystemtjänster påverkas av nyttjande och klimatförändringar</p> <p>Intresset hos markägare för att söka medel till anläggning och restaurering av våtmarker har minskat</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Ett rikt odlingslandskap	Nej	Negativ	<p>Kritiskt:</p> <p>Upphörd hävd och igenväxning. Minskande antal produktionsdjur och lantbruksföretag är det största hotet mot öppet odlingslandskap.</p> <p>Viktigt:</p> <p>Kompetenshöjande insatser och finansieringsmöjligheter avgörande i flertalet frågor. Miljöstöd viktigt, men finns behov av ekonomiskt stöd till bevarande av kultur- och bebyggelsemiljöer, lantraser, växtgenetiska resurser och att tillgängliggöra miljöer för friluftslivet.</p> <p>Positivt:</p> <p>Stort intresse i länet för att söka stöd för restaurering av ängs- och betesmarker.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Ett rikt växt och djurliv	Nej	Negativ	<p>Fler skogar behöver undantas skogsbruk, men även andra naturtyper saknar gynnsam bevarandestatus</p> <p>Skogsbruksmetoderna behöver naturvårdsanpassas</p> <p>Vattendrag behöver återställas efter flottning</p> <p>Förhindra spridning av invasiva arter och öka kunskap och medvetenhet i frågan</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Levande skogar	Nej	Negativ	<p>Det avverkas värdekärnor och kontinuitetsskogar. Skogar med höga naturvärden behöver bevaras (formellt skydd + frivilliga avsättningar)</p> <p>Skador på miljövärden behöver upphöra (bättre miljöhänsyn + bättre kunskap om förekomst av miljövärden)</p> <p>Krävs ökat landskapsperspektiv – skapa en fungerande grön infrastruktur</p> <p>Behövs ökad användning av hyggesfria skogsbruksmetoder (bevara kontinuitetsskogar och kontinuitetskrävande arter, värna sociala värden)</p> <p>Behövs mer varierade skogar (ålder, trädslag, död ved)</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Levande sjöar och vattendrag	Nej	Neutral	<p>De flesta av länets vattendrag är påverkade av fysiska ingrepp.</p> <p>God status nås bara i en tredjedel av sjöar och en femtedel av vattendragen.</p> <p>De viktigaste problemen är vandringshinder, morfologiska förändringar, flödesförändringar pga. reglering och rensning samt försurning och övergödning.</p> <p>Restaureringsåtgärder ger effekt, men går långsamt (t ex åtgärdas ca 30</p>

	<p>vandringshinder per år av mer än 2500 totalt)</p> <p>Miljöanpassning av vattenkraften ett måste om målet ska nås. Lagstiftning och praxis otillräcklig.</p> <p>Alla vatten har höga halter av kvicksilver och PBDE (flamskyddsmedel). Flera sjöar och vattendrag uppnår inte heller god kemisk status pga. miljögifter, främst metaller.</p> <p>Flodpärlmussla: krävs åtgärder om bestånden inte ska dö ut på sikt</p>
--	---

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Hav i balans samt levande kust och skärgård	Nej	Neutral	<p>Nås inte pga långsam återhämtningsförmåga i miljön, långsam åtgärdstakt, bristfälliga underlag och bristande fysisk planering av kust och hav.</p> <p>God ekologisk status i 46% av länets kustvatten. Övergödning vanligaste orsaken till att god status inte nås</p> <p>Inga kustvatten uppnår god kemisk status (kvicksilver, PDBE, dioxiner, antracen, bly, kadmium, TBT + oklassade)</p> <p>Ökad exploatering ett hot (38% av havsstrandlinjen är bebyggelsepåverkad, näst högst i landet). Krävs god fysisk planering och genomslag för befintligt kunskapsunderlag i planeringen. Behövs också förbättrat underlag.</p> <p>Det storskaliga trålfisket efter foderfisk nära kusten behöver minska. Tillsyn av miljöbrott behöver öka.</p> <p>Etablering av invasiva fiskarten svartmunnad smörbult under 2020.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Ingen övergödning	Nej	Neutral	<p>Övergödning orsak till att 7% av vattendrag, 53 % av sjöar och 30% av kustvatten inte bedöms nå god status till 2020. Mest vid kusten, ett begränsat problem i inlandsvatten. Lokalt kan näringsämnen från åkermark och enskilda avlopp ge negativa effekter.</p> <p>Massaindustri och avloppsreningsverk står för stora utsläpp av fosfor och kväve till vatten. Från reningsverk främst i samband med bräddning.</p> <p>Utsläpp har minskat, men belastningen på havet har inte minskat med samma andel.</p> <p>Krävs utvecklad miljöövervakning samt egenkontroll hos verksamhetsutövare för att kunna bedöma status och effekter av åtgärder</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Bara naturlig försurning	Nej	Neutral	<p>Ca 12% av vattendragen bedöms inte nå god status pga försurning.</p> <p>Försurningen märks främst som tidvis låga pH-värden i vattendrag ("surstötter" efter kraftig nederbörd). Huvudorsaker är markens svaga återhämtningsförmåga och förändrad markanvändning, dvs intensifierat skogsbruk och granplantering på tidigare jordbruksmark de senaste 100 åren. Skogs- och våtmarksdikning ökar sannolikt magnituden på surstöterna.</p> <p>Behövs askåterföring i samband med uttag av GROT, men även stubbuttag och skogsgödning påverkar försurningsläget negativt.</p> <p>Kalkning prioriteras i vattendrag där flodpärlmussla finns, men resultat av kalkning kan spolieras av en kraftig "surstöt" och hela bestånd slås ut.</p> <p>Önskvärt med markkemiska provtagningar för bedömningar av försurning och övergödning i länet.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Grundvatten av god kvalitet	Nära		<p>Tillståndet överlag gott. Finns bara ett fåtal grundvattenförekomster i länet med otillfredsställande kemisk status, ingen med otillfredsställande kvantitativ status. Men stora kunskapsluckor i bedömningen av miljö tillstånd.</p> <p>Det tar lång tid att avhjälpa kända problem, och åtgärderna är underfinansierade. Krävs at dricksvattenstödet och extrasatsningar inom miljöövervakning tillförs under längre tid.</p> <p>80 % av befintliga vattentäkter har vattenskyddsområde, men flera följer inte nuvarande lagstiftning och behöver ses över. Behövs också ökade informationsinsatser till allmänheten om vikten av att följa föreskrifterna.</p> <p>Många tar dricksvatten från egen brunn. Många av brunnarna har kvalitetsproblem (t ex flourid, järn, natrium, klorid, radon, uran, bakterier, organiskt material). Behövs insatser för att informera brunnsägare om vikten av att undersöka kvaliteten på vattnet. Data från enskilda brunnar bör samlas och tillgängliggöras i nationell databas.</p> <p>Ingen minskade trend för uttag av naturgrus i länet sedan 2011. Teknikutveckling och forskning behövs för att öka andelen bergkross i betongprodukter.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
God bebyggd miljö	Nej	Neutral	<p>Olika kommuner i länet har olika förutsättningar att vidta åtgärder och rekrytera kompetenser. Viktigt med tydliga vägledning som kan stötta.</p> <p>Viktigt att fysisk planering baseras på relevanta underlag</p> <p>8 av 10 kommuner har antagna riktlinjer för bostadsförsörjning. Bostadsmarknaden ser ut att gå mot balans, men fortsatt ansträngt läge i centralorterna. Stort behov av bostäder för de grupper som ha svårast att ta sig in på bostadsmarknaden.</p> <p>Andelen nybyggda bostäder inom 400 meter från hållplats har minskat på senare år</p>

<p>Trafikbuller ett bekymmer i detaljplaneringen</p> <p>Jordbruksmark fortsätter att tas i anspråk för exploatering</p> <p>Samtliga kommuner har aktuella avfallsplaner och trenden för avfall går mot mer återbruk</p> <p>Kulturmiljövärden, ex. skyddad bebyggelse, och eller grönområden, ex. närhet till skyddad natur, behöver beaktas mer.</p>
--

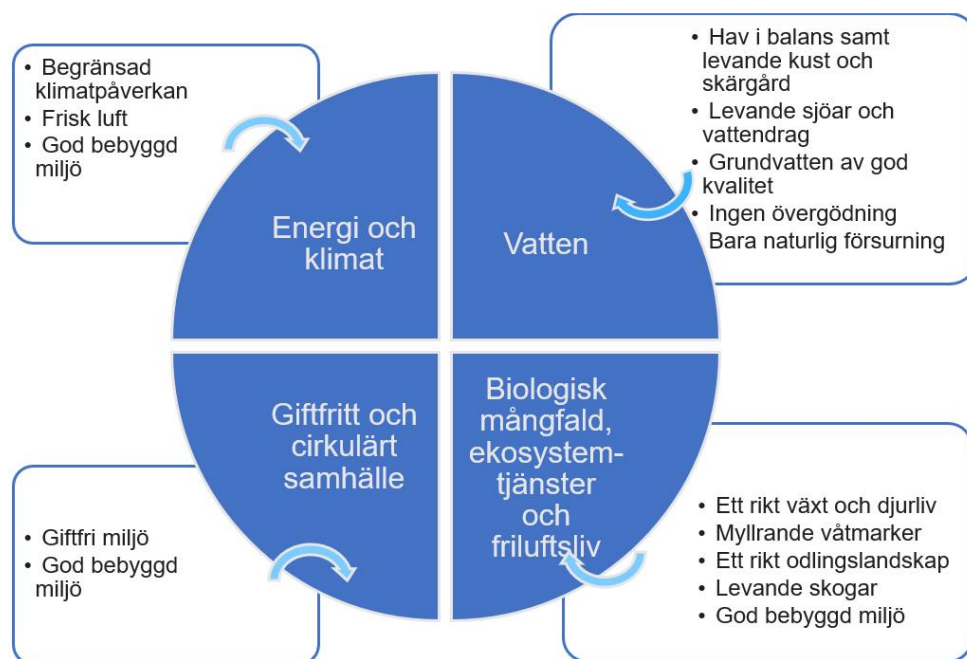
Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Frisk luft	Nära	Neutral	<p>Luftkvaliteten generellt god, men gränserna för flera ämnen överskrids eller riskerar att överskridas.</p> <p>Småskalig förbränning (pellets- och vedeldning) och avgaser och slitagepartiklar från trafik skapar höga halter föroreningar lokalt. Hög andel bilar med dubbdäck och hög andel ved- och pelletsbränning. Industriutsläpp försämrar luftkvaliteten i ett större geografiskt perspektiv</p> <p>Viktigaste åtgärder: minskad trafik av förbränningsmotorer i tätorter och i trafikintensiva områden, minskat utsläpp från industrier och från småskalig förbränning.</p> <p>Luftkvaliteten generellt god, men gränserna för flera ämnen överskrids eller riskerar att överskridas.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Gifrfri miljö	Nej		<p>För att målet ska nås krävs kraftiga åtgärder på alla nivåer. Trenden av ökande kemikalieanvändning måste vändas och utsläpp i alla samhällets delar minska. Förorenade områden måste saneras.</p> <p>Kända miljögiftsproblem i länet är bl a höga halter av kvicksilver, dioxiner i fisk, metaller och gifter i mark, vatten och sediment. Störst påverkan på miljön från gifter sker i närhet av städer, industrier och vägar.</p> <p>Saknas mycket kunskap om effekter av kemikalier, inte minst av nyare substanser och den sammanlagda exponeringen. Försiktighetsprincipen måste drivas hårdare samtidigt som människans utsläpp minskar.</p>

Miljömål	Nås målet till 2030?	Trend	Budskap från regional årlig uppföljning
Begränsad klimatpåverkan	Ingen regional uppföljning	/	<p>Utsläppen fortsätter att minska regionalt</p> <p>I länet står transportsektorn och den energiintensiva industrin för de största utsläppen</p> <p>Gles bebyggelsestruktur och tung industri ger hög bilanvändning per person och mycket transporter</p> <p>Samhällsplaneringen behöver rikta in sig mot transportsnåla lösningar</p> <p>Krävs en omfattande förändring av beteende- och konsumtionsmönster i samhället</p> <p>God potential för vindkraft både på land och till havs. Ökad utbyggnad vore positivt för målet.</p>

2.3 Fyra områden prioriteras utifrån gapanalysen

Utifrån gapanalysen sammanställdes fyra temaområden som ansågs prioriterade för länet att arbeta med under perioden för åtgärdsprogrammet, se figur 8. Temaområdena formulerades brett för att kunna täcka in många regionalt viktiga aspekter, flera miljömål, samt i viss mån skärningspunkter till de två andra dimensionerna av Agenda 2030. Samtidigt som de är brett formulerade bidrar utformningen av temaområden med viss avgränsning gällande prioritering av miljöarbetet i länet. Det är för dessa som regionala målbilder arbetats fram och åtgärder formulerats.

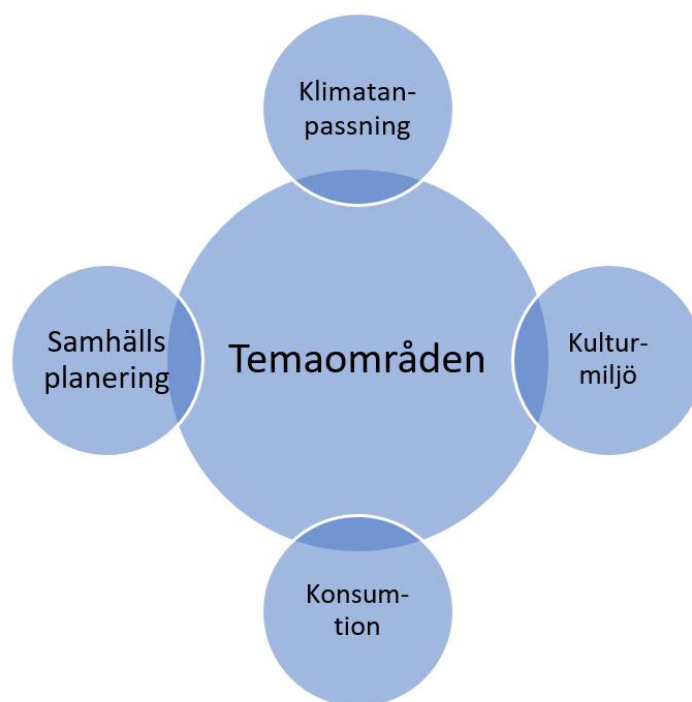
Figur 8 De fyra temaområdena och de miljömål de täcker in.

2.4 Regionala målbilder visar vägen

Målbilderna utgår ifrån de problemformuleringar som identifieras i GAP-analysen och har tagits fram i samverkan med länets aktörer. Målbilderna uttrycker en gemensam viljeyttring kring vad som ska åstadkommas och vad som är ett önskat tillstånd inom respektive temaområde. Målbilderna bör enligt önskemål från samverkansparterna kunna fungera som strategiska mål även i kommunernas miljöarbete. Målbilderna återfinns under varje temaområde i åtgärdsprogrammet.

2.5 Fyra tvärperspektiv genomsyrar åtgärdsprogrammet

Perspektiv som berör flera temaområden bör också adresseras i miljömålsarbetet. Länsstyrelsen har gjort bedömningen att fyra sådana viktiga tvärperspektiv i Gävleborg är samhällsplanering, klimatanpassning, kulturmiljö och konsumtion. Dessa genomsyrar åtgärdsprogrammet på två sätt, dels genom att minst en åtgärd per temaområde har bäring på minst ett utav tvärperspektiven; och dels genom att ett antal åtgärder tagits fram med utgångspunkt i tvärperspektiven.

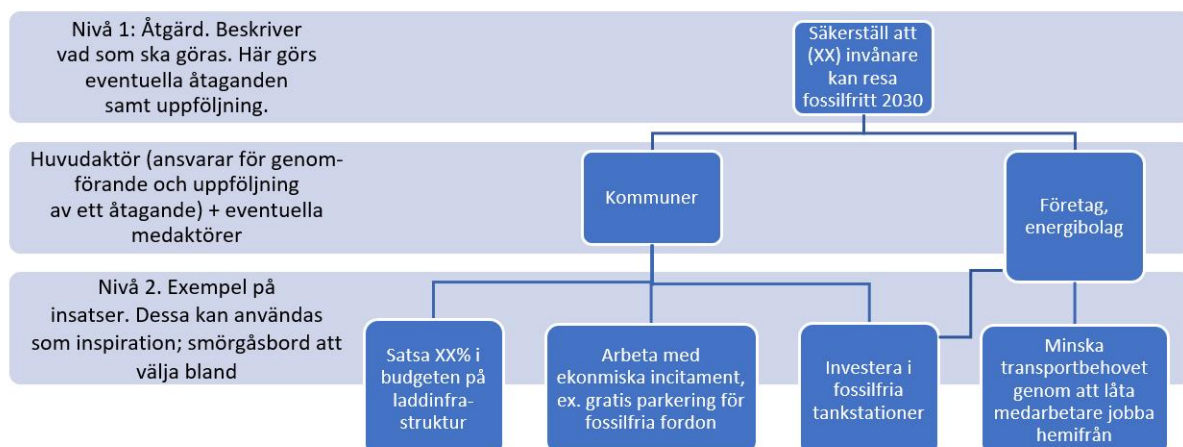

Figur 9 Fyra tvärperspektiv genomsyrar åtgärdsprogrammet

2.6 Åtgärder formuleras utifrån ett antal kriterier

De samverkansworkshops som hölls med länets aktörer under höst och vinter 2021–2022 genererade en uppsjö av förslag till åtgärder inom de olika temaområdena. För att ta bäst tillvara alla förslag och för att leverera ett åtgärdsprogram som är enhetligt gällande utformning och omfattning av åtgärdsförslagen är åtgärdena formulerade i två nivåer, åtgärder som är mer övergripande och till dem exempel på mer specifika insatser.

Figur 10 beskriver de två nivåerna med hjälp av ett fiktivt exempel.

Figur 10 Exempel på åtgärd i åtgärdsprogrammet.

En åtgärd (nivå 1) uppfyller ett antal kriterier, återgivna i figur 11.

Kriterier för Åtgärder (nivå 1)

- ✓ Åtgärden ska beskriva vad som ska göras och som är viktig ur ett regionalt perspektiv för att 1) öka förutsättningen att nå miljömålen och 2) nå den för länet överenskomna målbilden
- ✓ Åtgärden ska tydligt adressera ett gap i gapanalysen från den senaste regionala årliga uppföljningen av miljömålen
- ✓ Åtgärden ska kunna genomföras av aktörer i Gävleborgs län (rådighet)
- ✓ Åtgärden ska vara möjlig att genomföra, åtminstone delvis men helst i sin helhet, under programperioden 2023–2030
- ✓ För åtgärder som redan finns i ett annat regionalt program ska det framgå tydligt hur åtgärdsprogrammet relaterar till och bygger på/växlar upp dessa
- ✓ Minst en åtgärd/temaområde ska koppla an till/ha bäring på något av de fyra tvärperspektiven klimatanpassning, samhällsplanering, konsumtion, kulturmiljö
- ✓ Åtgärden ska gynna samverkan mellan huvudaktörer och andra aktörer i länet.
- ✓ Åtgärden bör också bidra positivt till de övriga dimensionerna av Agenda 2030

Figur 11 Kriterier för åtgärden.

2.7 Programperiod till 2030 möjliggör kontinuitet, måluppfyllelse och revidering vid behov

Det här åtgärdsprogrammet för miljömålen har en programperiod som sträcker sig 2023–2030. Det är en något längre tid än tidigare program. Att ha en längre programperiod denna gång har flera fördelar:

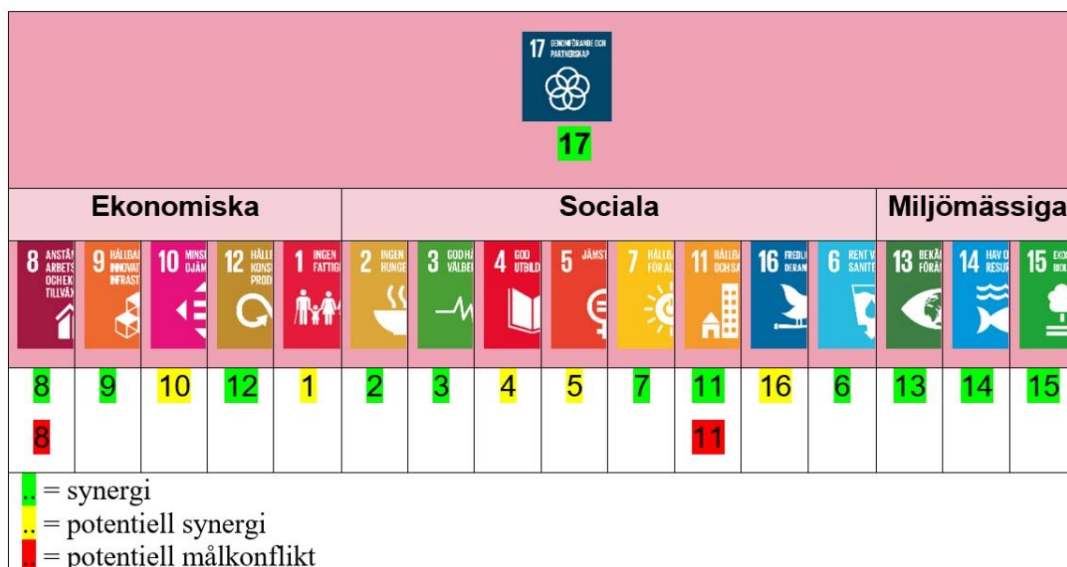
- Det gynnar kontinuitet i miljömålsarbetet. 2030 ska miljömålen vara nådda nationellt, och många insatser för miljön kräver flera års arbete för att ge resultat.
- Ambitionsnivån på åtgärderna kan vara högre, och chansen till måluppfyllelse därmed större.
- Det finns möjlighet att göra revideringar och förbättringar längs vägen för att göra arbetet mera träffsäkert och för att upprätthålla ambitionsnivån, samtidigt som kontinuiteten i arbetet upprätthålls.

2.8 Kartläggning mot Agenda 2030 fångar upp synergier och potentiella målkonflikter

I och med antagandet av Agenda 2030 har det globalt slagits fast att de tre hållbarhetsdimensionerna – miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet – är odelbara och att alla behöver uppfyllas för att en åtgärd eller ett beslut ska vara långsiktigt hållbart. Miljömålen utgör den ekologiska dimensionen av Agenda 2030 i Sverige. På så sätt kopplar nu miljömålen tydligt an till såväl det internationella arbetet för hållbar utveckling som till sociala och ekonomiska frågor. Varje åtgärd som görs för miljön ska också gynna en långsiktigt social och ekonomisk hållbar utveckling.

I Gävleborgs län är detta viktigt. Ett exempel är att många åtgärder som behöver göras för gynna biologisk mångfald i såväl vatten som på land behöver ske inom lantbruket, och för att lantbrukarna ska kunna vara med och bidra till arbetet behöver långsiktig ekonomisk och social hållbarhet beaktas.

För att få syn på synergier och potentiella målkonflikter mellan åtgärdsprogrammet för miljömålen och de 17 hållbarhetsmålen har en kartläggning av hur de potentiellt påverkar varandra gjorts. Denna kartläggning har sedan använts för att utforma åtgärder som har så många synergier och så få målkonflikter som möjligt. Figur 12 visar en sammanfattning av kartläggningen för åtgärdsprogrammet som helhet.

Figur 12 Visar åtgärdsprogrammets påverkan på de globala målen för hållbar utveckling på en övergripande nivå.

2.9 Detaljerat underlag beskriver åtgärderna

För varje åtgärd finns ett detaljerat underlag i bilaga 1. Underlaget innehåller information om åtgärden som länets aktörer kan ha nytta av, inklusive dess koppling till mål i Agenda 2030, uppföljningskriterier och förväntad effekt av åtgärden. Underlaget listar också vilka miljömål som åtgärden förväntas bidra till. Det underlättar den regionala årliga uppföljningen av miljömålen som Länsstyrelsen gör och rapporterar till Naturvårdsverket. I bilagan listas också exempel på insatser som identifierats.

3. Genomförande av åtgärdsprogrammet

För att genomföra det regionala åtgärdsprogrammet krävs ett fortsatt stort engagemang hos aktörer och allmänhet i hela Gävleborg. För varje åtgärd identifieras huvudaktörer och medaktörer. Utöver de aktörer som identifierats spelar andra aktörer, inklusive civilsamhälle och allmänhet, en viktig roll som opinionsbildare och medhjälpare på olika sätt. Vi jobbar alla mot samma mål, och åtgärdsprogrammet genomförs vi tillsammans.

3.1 Huvudaktörer

Vem som identifierats som huvudaktör för en åtgärd beror på en kombination av rådighet (vem har möjlighet att genomföra åtgärden) och potential (vem har resurserna att genomföra åtgärden). Det kan hända att andra aktörer ser sig som huvudaktörer för en viss åtgärd och vill göra åtaganden, då är det självklart helt möjligt. Under remissen kan alla ge aktörer meddela sin syn på valet av ansvariga så att slutlig version ger en förankrad bild av aktörer som behöver bidra till åtgärdena.

En huvudaktör är den aktör som föreslås ha ansvaret för att initiera, driva på och genomföra åtgärden samt vid behov samordna. Detta kan ske inom den egna verksamheten eller genom projekt, processledning och insatser i samverkan med andra berörda aktörer i länet, beroende på åtgärdens karaktär. Det är huvudaktörer som är tänkta att göra åtaganden i programmet och det är enbart huvudaktörer som gjort åtaganden som är tänkt ska bidra till uppföljning av åtgärdena. Andra aktörer ses som medaktörer för en åtgärd och har även de en viktig roll i åtgärdens genomförande (se rubriken ”medaktörer”).

Hur en huvudaktör gör ett åtagande

I och med att åtgärdsprogrammet läggs fast och lanseras planeras, liksom i tidigare åtgärdsprogram, att det ska finnas det möjlighet för huvudaktörer att göra åtaganden i programmet och för dess åtgärder genom en överenskommelse med Länsstyrelsen. Hur detta ska gå till kommer Länsstyrelsen att återkomma om.

Uppföljning av åtgärdsprogrammet kommer att ske i [Åtgärdswebben](#), ett nationellt webbverktyg som utvecklats för detta ändamål.

Länsstyrelsen finns till hands under programperioden för att vara behjälplig med till exempel formulering av nyckeltal för de olika satsningarna, underlätta uppföljning av åtagandena, och bidra med stöd i genomförandet.

Länsstyrelsen har genom sitt beslut av åtgärdsprogrammet åtagit sig de satsningar där Länsstyrelsen anges vara huvudaktörer.

Åtagandenas koppling till befintliga uppdrag

Jämfört med tidigare åtgärdsprogram finns det i det här programmet en starkare koppling till övriga uppdrag och processer inom miljöområdet i länet. Åtgärdsprogrammet har ett tydligt uttalat syfte att bygga vidare och växla upp redan pågående arbete.

3.2 Medaktörer

En rad olika aktörer i länet har identifierats som medaktörer för de olika åtgärdena. Dessa är aktörer som kanske inte har rådighet att fatta de beslut som

krävs för att en åtgärd ska bli genomförd, men som på olika sätt kan bidra positivt till att genomförandet faktiskt sker. Förhoppningen och förväntan är att medaktörer ska medverka och bidra till genomförandet inom sin egen verksamhet eller genom samverkan med huvudaktören i genomförandet. I den händelse en aktör har listats som medaktör men aktören själv menar att den har rådighet och viljan att vara huvudaktör, så är det fullt möjligt.

3.3 Civilsamhälle och allmänhet

Civilsamhället och allmänheten spelar en avgörande roll i genomförandet av åtgärdsprogrammet. Genom att agera opinionsbildare bidrar de till ett ökat engagemang kring arbetet med miljömålen och till att aktörer som Länsstyrelsen, kommuner och regionen gör åtaganden och genomför satsningar. Genom att själva ändra sitt beteende och bidra med goda exempel på hur en omställning av vardagen kan se ut har varje enskild invånare i länet en ovärderlig roll i att målen nås, vid sidan av de satsningar som aktörer genomför. På så sätt riktar sig åtgärdsprogrammet till såväl aktörer (som genomförare) som till civilsamhälle och allmänhet (som opinionsbildare och möjliggörare).

3.4 Finansiering

Flera av åtgärderna i åtgärdsprogrammet kan genomföras genom prioriteringar inom befintlig verksamhet, medan andra kräver extra finansiering. Det finns flera möjligheter att använda riktade stöd, ersättningar och bidrag för att helt eller delvis finansiera åtgärdsarbetet. Några exempel är miljöersättningar och stöd för genomförande av EU:s jordbrukspolitik på regional nivå, åtgärdsprogram för hotade arter, stöd för lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och säkrad dricksvattentillgång och vattenhushållning samt satsningar på naturvård, friluftsliv och folkhälsa (LONA), klimatinvesteringsbidrag (Klimatklivet), bidrag för sanering av förorenade områden för att bygga bostäder och bidrag till kulturmiljövård. Information om olika bidrag och stöd i arbetet för att nå miljömålen finns i rapporten ”Var finns pengarna?” som tagits fram av Länsstyrelsen Skåne¹.

I Gävleborg finns det också möjlighet för små och medelstora företag att få visst stöd för sin verksamhet, läs mer på Region Gävleborgs hemsida². Möjligheter till finansiering av större insatser och projekt finns också genom EU:s struktur- och investeringsfonder och sektorsprogram för den nya programperioden 2021-2027³.

3.5 Tvärperspektivens genomsyrande

Klimatanpassning, konsumtion, samhällsplanering och kulturmiljö har identifierats som viktiga perspektiv i miljömålsarbetet i Gävleborg. Då dessa perspektiv spänner över flera utav temaområdena återfinns de avspeglade i flera utav åtgärderna på ett eller annat sätt. Dessutom finns det en del satsningar som har utgångspunkt i dessa perspektiv, och samtidigt kopplar till ett eller flera temaområden. Det görs ingen särskild uppföljning av perspektiven som sådana inom ramen för detta åtgärdsprogram, men de åtgärder som har utgångspunkt i dessa perspektiv följs upp på samma sätt som alla andra åtgärder.

¹ Var finns pengarna? En sammanställning av stöd och bidragsmöjligheter till åtgärder och insatser för att nå miljömålen. Augusti 2021 | Länsstyrelsen Skåne (lansstyrelsen.se)

² Stöd och finansiering - Region Gävleborg (regiongavleborg.se)

³ Sammanhållningspolitiken och EU:s strukturfonder - Region Gävleborg (regiongavleborg.se)

3.6 Länsstyrelsens roll under programperioden

För att främja genomförande av åtgärdsprogrammet kommer Länsstyrelsen, förutom att bidra till genomförande av de åtgärder där Länsstyrelsen är huvudaktör, spela en aktiv och stöttande roll under programperioden. Fokus kommer ligga på samverkan och förankring, samt effektuppföljning, aktualisering och revidering av programmet.

Samverkan och förankring

Miljömålsarbete kräver samarbete. Att vi förlorar biologisk mångfald, har försurade sjöar, och att klimatet förändras är inte på grund av en aktörs agerande. På samma sätt kan dessa problem inte lösas av en aktör ensamt. Vi måste samverka för att komma framåt och genomföra de satsningar som krävs. Länsstyrelsen har en samordnande roll när det kommer till miljömålsarbetet i länet. Under programperioden kommer Länsstyrelsen att prioritera ökad samverkan för att främja programmets genomförande och att de regionalt framtagna målbilderna blir verklighet.

Även om allt miljöarbete är långsiktigt kan programperioden 2023-2030 tyckas lång. Länsstyrelsen kommer därför också att prioritera kontinuerlig förankring av programmet hos länets aktörer under programperioden. Detta för att hålla programmet aktuellt och ”top of mind” hos länets aktörer och för att möjliggöra aktualisering av programmet.

Effektuppföljning, aktualisering och revidering av programmet

Eftersom programperioden är relativt lång, 2023-2030, är det viktigt att programmet hålls aktuellt och att varken fart eller ambition tappas längs vägen. Länsstyrelsen åtar sig att göra följande under programperioden:

- Årligen sammanställa uppföljningen av åtgärderna som rapporterats in i Åtgärdswebben och utifrån det göra en övergripande uppföljning.
- Utifrån denna uppföljning initiera dialog med länets aktörer i syfte att identifiera:
 - eventuella behov av stöd i genomförandet
 - eventuella behov av att uppdatera/aktualisera åtgärder för att höja ambitionen över tid och ge skjuts åt arbetet
 - eventuella behov av ytterligare åtgärder som aktörerna anser saknas för att den regionala målbilden ska kunna nås
- Utifrån denna dialog genomföra en eventuell revidering av programmet. Revideringar kan ske på två sätt:
 - En mindre revidering av enskilda åtgärder för de aktörer som vill och har möjligheten att höja ambitionen i sitt arbete. En sådan revidering görs endast i samverkan med den eller de aktörer som önskar en sådan revidering, och påverkar inte programmet som helhet. Detta är alltså en möjlighet för tex kommuner som vill och har möjlighet att gå före i omställningen att göra det, att se till att åtgärdsprogrammet går i takt med det miljö- och klimatarbete

som pågår i den kommunen och att kommunens arbete med att bidra till de regionala målbilderna synliggörs.

- En större revidering av programmet som helhet vid halvtiden för programperioden, dvs runt år 2026-2027, i det fall Länsstyrelsen och aktörerna i samverkan kommit fram till att en sådan behövs för att hålla uppe ambitionsnivån och takten i arbetet.

4. Temaområden

4.1 Energi och klimat

Målbild för området

I Gävleborg överskrider vi inte den koldioxidbudget som krävs för att nå Parisavtalet. 2030 är vi fossilfria, och vi använder vår energi effektivt. Genom samarbete mellan näringsliv och offentlig sektor inom och utom länet säkrar vi produktion och distribution av förnybar energi. Vi tar också gemensamt ansvar för en rättvis tillgång och minskad användning av energi. Genom att arbeta speciellt med områdena energieffektivisering, fossilfritt och effektivt transportsystem, klimatsmart och energieffektivt byggande och förvaltning av fastigheter, hållbar konsumtion, cirkulär biobaserad industri samt fossilfritt jord- och skogsbruk som långsiktigt binder kol i skog, mark och produkter, säkerställer vi att länet är klimatneutralt senast 2035.

Nuläge för området

Gävleborg har minskat utsläppen från 1990 till 2020 med 45 procent. För åren 2019 till 2020 har det skett en minskning med 9 procent. Till en del kan detta förklaras av effekter av Covid 19 pandemin.⁴ För att nå Parisavtalets mål behövs, enligt länets koldioxidbudget, en minskning av länets utsläpp med 15 procent per år räknat från januari 2020. För att kunna minska utsläppen i den storleksordningen krävs en omfattande förändring av beteende- och konsumtionsmönster i hela samhället. Gävleborgs län har en stor andel energiintensiv industri samt stor del genomfartstrafik vilket är en stor del av de utsläpp som genereras i länet. Inom transportsektorn är personbilarna den största utsläppskällan. Därefter kommer tunga- respektive lätta lastbilar.

Det pågår en omställning inom industrin från fossil energi till el och vätgas, frågan är om det kommer att ge tillräckligt stor minskning inom de kommande åren. Dessutom är intresset stort från elintensiva företag att etablera sig i länet. Det innebär att efterfrågan av eleffekt och nätkapacitet kommer att öka. Det behöver även ske en stor förändring inom transportsektorn, både i form av bränslebyte och med ändrade resvanor för att utsläppen ska minska i tillräcklig grad. Dessa förutsättningar kräver ett stort arbete i kommunerna med samhällsplanering samt fortsatt översyn av lagstiftning och tillståndsprövning som nu påbörjats. Industrin visar stort intresse för att bidra till omställning av transportsektorn.

Utanför tätort var tillgången till knutpunkt för kollektivtrafik inom 400 meter från bostaden 20,7 procent år 2020. Inom tätort var samma siffra 2020 87,2 procent. Tillgången till cykelväg har ökat marginellt i flertalet kommuner sedan 2016. Endast tre kommuner har en noterbar ökning och då från en mycket låg nivå.

Produktionen av förnybar elenergi i form av solenergi ökar inom länets samtliga kommuner. I Naturvårdsverkets och Energimyndighetens ”Strategi för en hållbar vindkraftsproduktion” pekats Gävleborgs län ut som ett län med stor potential för ökad produktion av vindkraftsel på land. Dessutom finns goda förutsättningar för utbyggd vindkraft i havet utanför länet.

⁴ Sveriges utsläpp av växthusgaser (naturvardsverket.se)

Klimatmål för Gävleborgs län

Alla län i Sverige har möjligheten att utifrån de nationella miljömålen formulera egna, mer ambitiösa regionala miljömål. Gävleborg har valt att göra det för Mål 1. Begränsad klimatpåverkan. För övriga miljömål gäller det nationella målet i sin helhet också för länet. Klimatmålen för Gävleborgs län är:

- I Gävleborg överskrider vi inte den koldioxidbudget som krävs för att nå Parisavtalet och är klimatneutrala till 2035.
- År 2030 ska Gävleborgs energianvändning vara 50 procent effektivare jämfört med 2005.

Klimatmålen finns beskrivna i *Energi- och klimatstrategi för Gävleborgs län 2020-2030*. Koldioxidbudgeten finns beskriven i *Koldioxidbudget 2020-2040 Gävleborgs län*. Temaområdet Klimat och energi i det här åtgärdsprogrammet för miljömålen beskriver vilka åtgärder länets aktörer i huvudsak behöver genomföra för att nå målen i strategin.

Områdets koppling till Agenda 2030 och miljömål

Temaområdet kopplar till Agenda 2030s mål 8, 9, 12, 7, 11, 13 och 15 (se figur 2) samt till miljömålen Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Frisk luft.

Regionala strategiska program & handlingsplaner som är relevanta för temaområdet

Temaområde	Relevant regional strategi eller handlingsplan	Dokumentägare
<i>Energi och klimat</i>	Regional utvecklingsstrategi Gävleborg	Region Gävleborg
	Energi och klimatstrategi Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg
	Fossilfritt Gävleborg 2030	Region Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Regional handlingsplan för klimatanpassning	Länsstyrelsen Gävleborg
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Strategi för industriell omvandling i norra mellansverige	Region Gävleborg, Region Dalarna, Region Värmland
	Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg

Åtgärder

Åtgärderna inom "Energi och klimat" fungerar som handlingsplan för länets energi – och klimatstrategi, varför dessa är mer omfattande än inom andra temaområden. För mer detaljerad information om varje åtgärd, se bilaga 1. Där framgår även huvudaktör och medaktörer.

Övergripande

- Åtgärd EK.1.1: Klimatomställningen genomsyrar verksamhet på ledningsnivå.
- Åtgärd EK.1.2: Offentliga organisationer går före och är fossilfria 2025.
- Åtgärd EK.1.3: Energi- och klimatstrategi för Gävleborg 2020-2030 antas lokalt.
- Åtgärd EK.1.4: Färdplaner för det regionala näringslivet.
- Åtgärd EK.1.5: Energi- och klimataspekter integreras i samhällsplaneringen och planprocesser.
- Åtgärd EK.1.6: Ökad förnybar elproduktion.

Fossilfritt och effektivt transportsystem

- Åtgärd EK.2.1: Hållbar och fossilfri godstransportregion.
- Åtgärd EK.2.2: Säkerställ att invånare kan resa fossilfritt och transporteffektivt.
- Åtgärd EK.2.3: Säkra fossilfri, tillgänglig och attraktiv kollektivtrafik.

Klimatsmart och energieffektivt byggande och förvaltning av fastigheter

- Åtgärd EK.3.1: Minska energianvändning och klimatbelastning för ny bebyggelse.
- Åtgärd EK.3.2: Minska energianvändningen i befintliga byggnader samtidigt som kulturmiljöer bevaras.

Hållbar konsumtion

- Åtgärd EK.4.1: Hållbar konsumtion som norm i offentlig sektor.
- Åtgärd EK.4.2: Förbättra förutsättningarna för lokalproducerad mat med låga utsläpp.

Cirkulär och biobaserad industri

- Åtgärd EK.5.1: Energieffektiv och fossilfri industri.
- Åtgärd EK.5.2: Cirkulära flöden i industrin.

Fossilfritt jord- och skogsbruk som långsiktigt binder kol i mark och produkter

- Åtgärd EK.6.1: Minska fossila utsläpp från arbetsmaskiner och processer i jordbruket.

- Åtgärd EK.6.2: Minska fossila utsläpp från arbetsmaskiner och processer i skogsbruket.
- Åtgärd EK.6.3: Öka inbindningen av kol i jordbruksmark.
- Åtgärd EK.6.4: Öka inbindningen av kol i skogsmark.

4.2 Vatten

Målbild för området

I Gävleborg säkerställer vi dricksvattenförsörjningen och grundvatten av god kvalitet. Mark- och vattenanvändningen planeras med hänsyn till länets grund- och dricksvattenresurser, samt vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Genom en ekosystembaserad förvaltning, en hög kunskapsnivå om vattenanknutna natur- och kulturmiljövärden som får genomslag i åtgärdsplanering samt en klimatanpassad samhällsplanering, uppnår länets kust- och inlandsvatten i högre grad en god ekologisk och kemisk status. Vi arbetar systematiskt och i samverkan mellan länets aktörer för att vattenekosystemen ska präglas av en rik biologisk mångfald och ha en god förmåga att leverera ekosystemtjänster. Åtgärder vi genomför leder till att miljöpåverkan i form av övergödning, försurning och fysisk påverkan minimeras, att spridningen av invasiva arter förhindras och att takten i återställningen av våtmarkers hydrologi och värdefulla akvatiska livsmiljöer ökar. Vi strävar också efter att ny bebyggelse i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till redan exploaterade områden samt att det småskaliga yrkes- och fritidsfisket har goda förutsättningar att bedrivas.

Nuläge för området

Grundvattnets tillstånd i Gävleborgs län är överlag god. Få grundvattenförekomster har otillfredsställande kemisk status och ingen otillfredsställande kvantitativ status. Det finns dock fortfarande stora kunskapsluckor i bedömningen av miljötillståndet. Åtgärder mot kända problem tar lång tid och är underfinansierade. Dricksvattenstödet och extrasatsningar inom miljöövervakningen har en positiv effekt men måste tillföras över en längre tid för att kunna påverka trenden i positiv riktning.

De flesta av länets inlandsvatten är kraftigt påverkade av fysiska förändringar så som flottledsrensning och vandringshinder. Åtgärdsarbetet har ökat på senare tid. Denna trend ser man också inom övergödningssproblematiken. För båda påverkanstrycken så krävs dock ytterligare kraftfulla åtgärder, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt, för att uppnå en positiv utveckling av tillståndet.

I vissa delar av länets märks försurningsproblematiken tydligt medan andra delar har återhämtat sig relativt väl. I de försurade, oftast små, vattendragen faller pH markant under högflöden. Återhämtningen går mycket långsamt och dessa vatten kalkas. För att förbättra tillståndet behövs askåterföring i samband med uttag av grenar och toppar (GROT), men även stubbuttag och skogsgödsling påverkar försurningsläget negativt.

Gävleborgs kustvatten är påverkade av olika typer av miljögifter, övergödning och fysisk exploatering. De starkt exploaterade delarna av länets kust är generellt artfattiga, i resterande delar av länet finns delvis artrika grunda bottnar med kraftiga undervattensväxtsamhällen. En stor andel av de inventerade områdena

har höga natur- och fiskvärden, flera vikar visar dock hög risk för störning. Endast i få av länets kustmynnade vattendrag når vandrande fiskarter sina naturliga reproduktionsområden. De främsta orsakerna till kustmiljöns tillstånd är dess långsamma återhämtningsförmåga, långsam åtgärdstakt, samt bristfälliga underlag, både vad gäller natur- och kulturvärden. Även bristande förvaltning och bristande fysisk planering av kust och hav är bidragande orsaker. Även om åtgärdsarbetet har ökat på senare tid, krävs även för dessa vatten ytterligare kraftfulla åtgärder, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt, för att uppnå en positiv utveckling av tillståndet.

Fördjupningstext om målbild för området

För att säkerställa ett grundvatten av god kvalitet och dricksvattenförsörjningen har alla allmänna dricksvattentäkter vattenskyddsområden som lever upp till dagens lagstiftning. Alla tillståndspliktiga grundvattenuttag har tillstånd och kunskapen om uttagsmängder har ökat. Dataunderlaget för kvalitet och nivåer är tillräckligt för att göra pålitliga bedömningar av grundvattnets tillstånd. Länets naturgrusavlagringar finns bevarade och skyddas från exploatering. De flesta kallkällor i länet är karterade och kunskapen om kvaliteten på utströmmande grundvatten och biologiska värden i grundvattenberoende ekosystem har ökat.

Länets ytvatten uppnår i högre grad en god ekologisk och kemisk status, samt för kustvatten även en god miljöstatus. Vattenekosystemen präglas av en rik biologisk mångfald och har en god förmåga att leverera ekosystemtjänster. Detta säkras genom en ekosystembaserad förvaltning och en klimatanpassad samhällsplanering.

Miljöpåverkan i form av övergödning, förorening och fysisk påverkan, det vill säga vandringshinder, förändrad fysisk form, såsom rätade och rensade vatten, och förändrade flöden, har minimerats. Samtidigt har hänsyn tagits till gröna näringar, elproduktion och kulturmiljövärden. Återställningen av våtmarkers hydrologi har ökat och livsmiljöer i värdefulla sjöar, vattendrag och kustvatten har restaurerats så att hotade arter, och andra arter med nyckelroller i ekosystemet, har möjlighet att återhämta sig och fortleva i livskraftiga bestånd. Invasiva främmande arter, som utgör hot mot den biologiska mångfalden och kulturarvet, minskar och hindras genom förebyggande arbete. Det vattenanknutna områdesskyddet har förbättrats och ökat i omfattning. Det storskaliga trålfisket efter foderfisk nära kusten har minskat till förmån för kustnära ekosystem, och det småskaliga yrkes- och fritidsfisket har goda förutsättningar att bedrivas.

Kunskapsnivån om vattenanknutna natur- och kulturmiljövärden är tillräcklig för att fatta välgrundade beslut. All kunskap har fått ökat genomslag i planering och ärendehantering, samt för utveckling av miljöstrategiska åtgärder. Kunskapen tas tillvara genom kommunikation och samverkan mellan det offentliga, privata och allmänheten. Goda beteenden främjas och åtgärdstakten ökar.

Ny bebyggelse ska i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till redan exploaterade områden. I områden som planeras att exploateras, och i redan exploaterade områden, sker en miljöanpassning för att minimera påverkan och bidra till en förbättrad vattenkvalitet.

Den bästa mark- och vattenanvändningen, för nuvarande och framtida generationer, planeras med hänsyn till länets grund- och dricksvattenresurser, samt vattenanknutna natur- och kulturmiljöer.

Områdets koppling till Agenda 2030 och miljömål

Temaområdet kopplar till Agenda 2030s mål 12, 3, 6, 13 och 14 (se figur 2) samt till miljömålen Bara naturlig försurning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård och Myllrande våtmarker.

Regionala strategiska program & handlingsplaner som är relevanta för temaområdet

Temaområde	Relevant regional strategi eller handlingsplan	Dokumentägare
Vatten	Handlingsplan för grön infrastruktur	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Bottenhavets vattendistrikt	Vattenmyndigheten i Bottenhavet
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Plan för marint områdesskydd i Bottniska viken – regionala mål och prioriteringar	Länsstyrelsen Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Gävleborg, Uppsala
	Regional Vattenförsörjningsplan för Gävleborgs län	Länsstyrelsen Gävleborg
	Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Handlingsprogram för naturskydd av sjöar och vattendrag – utvärdering och förslag till fortsatta åtgärder	Länsstyrelsen Gävleborg
	Myrskyddsplan för Sverige – Objekt i Gävleborg	Naturvårdsverket
	Åtgärdsprogram Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg
	Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Bottenhavets vattendistrikt	Vattenmyndigheterna
	Åtgärdsprogram för havsmiljön i Nordsjön och Östersjön	Havs och Vattenmyndigheten

Åtgärder

För mer detaljerad information om varje åtgärd, se bilaga 1. Där framgår även huvudaktör och medaktörer.

Övergripande

- Åtgärd V.1.1: Kunskapsuppbyggnad och informationsspridning.
- Åtgärd V.1.2: Sammanställning av åtgärder från andra styrdokument.

- Åtgärd V.1.3: Klimatanpassa dagvattenhantering och öka beredskap för extrema skyfall.

Sjöar och vattendrag

- Åtgärd V.2.1: Återställande av den fysiska miljön i sjöar och vatten.
- Åtgärd V.2.2: Skydda ekologiskt värdefulla sjöar och vattendrag.
- Åtgärd V.2.3: Bevara länets flodpärlmusslor.
- Åtgärd V.2.4: Minska övergödning från jord- och skogsbruk.

Kustvatten

- Åtgärd V.3.1: Utöka areal av marin skyddad natur.
- Åtgärd V.3.2: Värna grunda havsvikar.
- Åtgärd V.3.3: Genomför kommunal kust- och havsplanering.
- Åtgärd V.3.4: Miljöanpassa fritidsbåtsanvändningen.
- Åtgärd V.3.5: Underlätta tömning av svartvatten och avfall från sjöfarten i hamnar.

Grundvatten

- Åtgärd V.4.1: Minimera användning av naturgrus.
- Åtgärd V.4.2: Ta fram planeringsunderlag för vattenförsörjning i enlighet med Gävleborgs regionala vattenförsörjningsplan.
- Åtgärd V.4.3: Öka kunskap om utströmmande grundvatten och grundvattenberoende ekosystem.

4.3 Biologisk mångfald, ekosystemtjänster & friluftsliv

Målbild för området

I Gävleborg arbetar vi gemensamt för bevarande av biologisk mångfald, ett långsiktigt hållbart nyttjande av naturens ekosystemtjänster och möjligheterna för ett rikt friluftsliv. Vi värnar ekosystemens långsiktiga funktionalitet i fysisk planering, i mark- och vattenanvändning och i brukande och förvaltning av naturresurser. Vi skyddar och bevarar värdefulla natur- och kulturmiljöer, samt skapar och restaurerar livsmiljöer inom olika naturtyper såsom lövskogar och ängs- och betesmarker samt vattendrag och våtmarker. Skogsbruket klimatanpassas och tillämpningen av hyggesfria skogsbruksmetoder ökar i alla länets kommuner. Lantbruksföretag har goda möjligheter att verka i länet och bidrar också till biologisk mångfald. Friluftsturismen är en del av en stark landsbygdsutveckling och friluftslivet utvecklas och är tillgängligt för alla. Odlingslandskapet har en diversitet av miljöer och landskapsstrukturer som främjar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Vetskap om de tjänster och nyttor som naturen ger oss är mycket god i hela länet och alla aktörer tar hänsyn till och värnar dessa. Naturen, inklusive den tätortsnära, upplevs som värdefull och det finns en vilja hos invånarna att uppleva den. Tack vare allt detta har hotade arter möjlighet att återhämta sig, ett nätverk av fungerande natur upprätthålls och länets ekosystem har förmågan att klara av störningar, anpassa

sig till ett förändrat klimat, leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen.

Nuläge för området

Trenden för utvecklingen i miljön i skogen bedöms vara negativ. Viktiga strukturer i länet ökar men takten är långsam och genomförda åtgärder är inte tillräckliga för att bromsa förlust av livsmiljöer för hotade arter. Skador på forn- och kulturlämningar ökar. I Gävleborg görs insatser för att förbättra utvecklingen i miljön så som miljöhänsyn i skogsbruket, frivilliga avsättningar, formellt skydd av skog och skötsel av naturvärden och sociala värden. Men för att nå den regionala målbilden krävs tydligare och kraftfullare åtgärder.

Det största hotet mot Gävleborgs öppna odlingslandskap är det minskande antalet produktionsdjur och lantbruksföretag. Utvecklingen i stort är negativ då åkrar, ängar, naturbetesmarker och fåbodmiljöer växer igen. EU-stöd och kompetensutvecklande insatser är viktiga medel för att vända utvecklingen.

Våtmarksåtgärder ökar långsamt i länet, restaureringar och skydd ökar mest. I Myrskyddsplanen återstår fortfarande drygt 1 200 hektar att skydda. Utdikning och igenväxning är det största hotet mot våtmarkerna i länet. Våtmarksprojekt via landsbygdsstödet minskar. Hela samhället skyddas av våtmarkernas ekosystemtjänster, därför måste staten fortsätta att långsiktigt avsätta medel till nyanläggning, restaurering och skydd av våtmarker för att målet ska kunna uppnås.

Möjligheterna att nå den regionala målbilden är utöver det som nämnts ovan beroende av arbetet med skydd och skötsel av områden, åtgärdsprogram för hotade arter, bekämpning av invasiva främmande arter, handlingsplan för grön infrastruktur, plan för tillgängligt friluftsliv samt att främja förutsättningarna för vilda pollinatörer. Flera åtgärder som pågår eller som genomförts främjar bevarandet av biologisk mångfald men åtgärdsbehovet är fortsatt mycket stort. För att målbilden ska kunna nås måste ökat ansvarstagande och större naturvårdshänsyn tas inom flera sektorer. Arbeta med information och kunskap är också viktigt.

Fördjupningstext om målbild för området

I Gävleborgs län arbetar vi gemensamt för bevarande av biologisk mångfald, ett långsiktigt hållbart nyttjande av naturens ekosystemtjänster och möjligheterna för ett rikt friluftsliv genom att:

Vi beaktar ekosystemens långsiktiga funktionalitet i såväl fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning som i brukande och förvaltning av naturresurser i hela Gävleborgs län. På så sätt bidrar vi till att länets ekosystem har förmågan att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat. Det leder till att länets ekosystem kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess negativa effekter. Ett nätverk av fungerande natur (grön infrastruktur) upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras.

Vetskap om alla de tjänster och nyttor som naturen ger oss är mycket god i hela samhället och alla aktörer i landskapet tar hänsyn till dessa. På så sätt kan dessa ekosystemtjänster, som är livsviktiga för oss människor, fortsätta leverera.

Naturen upplevs som värdefull och det finns en vilja hos invånarna att värna den. Även tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, folkhälsan, kulturmiljön och den biologiska mångfalden, värnas och är tillgänglig för alla.

Gävleborgs län är ett utpräglat skogslän, där skogsproduktion länge varit och är en viktig näring. Vi är samtidigt medvetna om att våra skogar genererar många andra värdefulla ekosystemtjänster än enbart virkesråvara och utgör viktiga livsmiljöer för ett stort antal arter. Vi strävar därför efter en förbättrad kunskap om förekomsten av skogliga naturvärden, förbättrad hänsyn till dem och en ökad variation i hur skogsbruk bedrivs. Gamla skogar med höga naturvärden skyddas och det frivilliga skyddet av skog i form av olika typer av avsättningar har ökat. Alla aktörer i skogen arbetar dessutom medvetet med olika sätt att klimatanpassa skogsbruket, till exempel har tillämpningen av hyggesfria skogsbruksmetoder ökat i alla länets kommuner.

Vi bevarar värdefulla naturmiljöer samt skapar och restaurerar ekologiskt funktionella livsmiljöer inom olika naturtyper. På så sätt säkras vi att hotade arter har möjlighet att återhämta sig och fortleva i livskraftiga bestånd. Spridning av invasiva främmande arter, som hotar den biologiska mångfalden och kulturarvet, har stoppats och populationerna minskar. Våra viltstammar och rovdjurspopulationer regleras i enlighet med demokratiska och brett förankrade beslut. Vi jobbar för att klövviltstammarna i länet är av hög kvalitet och i balans med skogens foderresurser samt att acceptansen för de stora rovdjuren har ökat i länet. Skadorna som orsakats av vilt på skog, tamdjur, grödor och trafik har minskat.

Genom restaureringsinsatser av dikade och dränerade våtmarker i hela länet arbetar vi med att återställa områden som utgör habitat för många arter och grund för viktiga ekosystemtjänster. Den totala våtmarksarealen i länet minskar inte längre och restaurering av våtmarker gör att vattenkvaliteten förbättras och buffringsförmågan mot skyfall eller torra förstärks.

Minskningen av lantbruksföretag och produktionsdjur i vårt län har stoppats, trenden har vänts och det blir fler företag, vilket skapar en bättre livsmedelsförsörjning och gör att odlingslandskapet kan hållas öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker, slåtterängar, småbiotoper och vattenmiljöer. Friluftsturismen är även en del av en stark landsbygdsutveckling. Biologiska värden och kulturmiljövärden som uppkommit genom långvarig traditionsenlig skötsel kan därigenom bevaras för kommande generationer och fortsätter utvecklas i Gävleborgs län.

Områdets koppling till Agenda 2030 och miljömål

Temaområdet kopplar till Agenda 2030s mål 12, 2, 11, 6, 13 14 och 15 (se figur 2) samt till miljömålen Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Ett rikt växt- och djurliv, Myllrandet våtmarker och God bebyggd miljö.

Regionala strategiska program & handlingsplaner som är relevanta för temaområdet

Temaområde	Relevant regional strategi eller handlingsplan	Dokumentägare
<i>Biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv</i>	Energi och klimatstrategi Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg
	Handlingsplan för grön infrastruktur	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Regionalt skogsprogram Gävleborg	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Strategi för formellt skydd av skog Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg, Skogsstyrelsen
	Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Bottenhavets vattendistrikt	Vattenmyndigheten i Bottenhavet
	Regional handlingsplan för landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet	Länsstyrelsen Gävleborg
	Myrskyddsplan för Sverige – Objekt i Gävleborgs län	Naturvårdsverket
	Friluftslivsmålen	Naturvårdsverket
	Åtgärdsprogram för hotade arter	Länsstyrelsen Gävleborg
	Invasiva främmande arter	Länsstyrelsen Gävleborg
	Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014–2020	Länsstyrelsen Gävleborg

Åtgärder

För mer detaljerad information om varje åtgärd, se bilaga 1. Där framgår även huvudaktör och medaktörer.

- Åtgärd BEF.1. Öka takten i bevarandet av länets skyddsvärda skogar.
- Åtgärd BEF.2. Öka takten i arbetet med ekosystemtjänster.
- Åtgärd BEF.3. Basera översikts- och detaljplanering på underlag och strategier kopplade till biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- Åtgärd BEF.4: Motverka spridning av invasiva främmande arter.
- Åtgärd BEF.5. Samverka mellan odlingslandskapets aktörer för att bevara och restaurera värdefulla ängs- och betesmarker i Gävleborgs län.
- Åtgärd BEF.6. Stärka tillgången till vardagsnära naturområden för friluftsliv.
- Åtgärd BEF.7. Öka variationen i skogslandskapet.
- Åtgärd BEF.8: Stärka våtmarkernas funktioner och öka våtmarksarealen.

4.4 Giftfritt & cirkulärt samhälle

Målbild för området

I Gävleborg skapar vi tillsammans ett samhälle som systematiskt förbättrar miljön, både i Gävleborg och i resten av världen. Ett samhälle som ständigt strävar till att negativ påverkan på människors hälsa och miljö minskar. Ett samhälle där avfallet minskar och naturresurser används effektivt i giftfria, cirkulära flöden. Vi förändrar strukturer och beteenden så att vårt avtryck i naturen minskar. Vi ökar vår förståelse om vad vi vet och inte vet om kemikaliers effekter och beaktar den kunskapen i våra beslut. Det offentliga föregår med gott exempel och samverkar brett för att driva på utvecklingen. Vi tar ansvar nu och skjuter inte över problemen till kommande generationer eller till andra delar av världen.

Nuläge för området

I Gävleborgs län finns flera kända miljögiftsproblem och även ett stort mörkertal rörande påverkan och potentiellt förgiftad miljö. Det är det totala kemikalietrycket på människa och miljö som måste minska för att nå den regionala målbilden till 2030.

Störst påverkan på miljön sker i närhet av exploaterade områden som städer, industrier och vägar. Vissa kemikalier tas om hand via avfallshantering eller reningsverk, andra sprids ut lokalt, regionalt eller globalt. Bättre samverkan mellan kommuner, kommunala bolag och andra berörda aktörer bedöms vara en framgångsfaktor för att mer fart på inventering och åtgärdsarbete kring föroreningar och förorenade områden. Skogsbrukets påverkan på våra vatten behöver kartläggas.

Exempel på kända miljögiftsproblem i Gävleborgs län är kvicksilver och dioxiner i fisk, samt läckage av föroreningar från deponier och industriområden. I Gävleborg finns kring 2700 platser som kan vara förorenade. Nya föroreningar kommer upptäckas i miljön och kopplas till oönskade effekter. För att komma tillrätta med problemen och nå målbilden behövs beteendeförändringar, ökad kunskap om bland annat kemikalier och dess samlade påverkan på människor och miljö, indikatorer så att utvecklingen kan följas, och samverkan. Det måste vara lätt och lönsamt att göra rätt.

Intresset för att ställa om till ett cirkulärt samhälle är stort i Gävleborg. Det finns bland annat med som ett målområde i Regional utvecklingsstrategi Gävleborg 2020-2030.

Områdets koppling till Agenda 2030 och miljömål

Temaområdet kopplar till Agenda 2030s mål 8, 9, 12, 3, 11, 6, 13 och 14 (se figur 2) samt till miljömålen Giftfri miljö och God bebyggd miljö.

Regionala strategiska program & handlingsplaner som är relevanta för temaområdet

Temaområde	Relevant regional strategi eller handlingsplan	Dokumentägare
<i>Giftritt och cirkulärt samhälle</i>	Regional utvecklingsstrategi Gävleborg	Region Gävleborg
	Energi och klimatstrategi Gävleborg	Länsstyrelsen Gävleborg
	Strategi för hållbar plastanvändning	Länsstyrelsen Gävleborg
	Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi	Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, LRF Gävleborg
	Föreerade områden i Gävleborgs län	Länsstyrelsen Gävleborg
	Regionalt program för efterbehandling 2021-2023	
	Åtgärdsprogram för Miljömålen Gävleborg 2014-2020	Länsstyrelsen Gävleborg
Kretsloppsplaner 2021-2025 Gävleborg	Kommunerna i Gävleborg	

Åtgärder

För mer detaljerad information om varje åtgärd, se bilaga 1. Där framgår även huvudaktör och medaktörer.

- Åtgärd GC.1: Insatser för beteendeförändring.
- Åtgärd GC.2: Insatser för kartläggning och uppföljning.

5. Övergripande styrning och samverkan

Länsstyrelsen har identifierat ett antal åtgärder med fokus på övergripande styrning och samverkan som är viktiga att genomföra för att åtgärdsprogrammet som helhet ska få genomslag i länet för att nå de regionala målbilderna. Dessa åtgärder är områdesövergripande, de kopplar alltså till fler än ett temaområde. De har främst Länsstyrelsen som huvudaktör, men åtgärdsprogrammets samtliga huvudaktörer för andra satsningar är viktiga medaktörer.

Åtgärder

För mer detaljerad information om varje åtgärd, se bilaga 1. Där framgår även huvudaktör och medaktörer.

- Åtgärd ÖS.1: Miljömålsarbetet är förankrat och prioriterat bland ledningarna hos åtgärdsprogrammets samtliga huvudaktörer.
- Åtgärd ÖS2: Strukturer och hjälp med att genomföra åtgärdsprogrammet, effektivisera miljömålsarbetet och i förlängningen höja ambitionen i miljöarbetet hos länets aktörer.
- Åtgärd ÖS.3: Åtgärdsprogrammet inklusive regionala målbilder vägleder aktivt samtlig relevant myndighetsutövning.

Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar för att beslut från riksdag och regering genomförs samt att samordna den statliga verksamheten i länet. Vi är en kunskapsorganisation som arbetar tvärsektoriellt med flera olika sakfrågor från landsbygdsutveckling, miljömålen, biologisk mångfald och djurskydd till flykting- och integrationsfrågor hållbar samhällsplanering och krisberedskap.

Vår värdegrund bygger på tre ord, handlingskraft, professionalitet, och förståelse och ska genomsyra allt vi gör på alla nivåer.

Länsstyrelsen
Gävleborg